

سر پر مغز لوصم

www.ketab.ir

☐ فروغ حکمت

موضوع: فلسفه اسلامی: ۹۶ (فلسفه و عرفان: ۱۸۱)

گروه مخاطب: - تخصصی (طلاب و دانشجویان)

شماره انتشار کتاب (چاپ اول): ۱۸۴۸
مسلسل انتشار (چاپ اول و باز چاپ): ۴۹۸۷

کتاب های علامه طباطبائی / ۳۵

دهقانی، محسن، ۱۳۳۷ - شارح
فروع حکمت: ترجمه و شرح نهایة الحکمه علامه سید محمد حسین طباطبائی / محسن دهقانی. - قم: مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۹۰.

ج. - (مؤسسه بوستان کتاب: ۱۸۴۸. کتاب های علامه طباطبائی: ۳۵) (فلسفه و عرفان: ۱۸۱. فلسفه اسلامی: ۹۶)
۱۲۰۰۰ تومان: (ج. ۳) ۷ - ۰۸۸۷ - ۰۹ - ۹۷۸ - ۹۷۸ - ۰۹ - ۰۴۰۹ - ۱ - (دوره) / ISBN 978-964-09-0409-1

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیما.
ص. ع. به انگلیسی: Mohsen Dehqani. The Blaze of Wisdom A Translation of and Commentary
on Allameh Sayyid Muhammad-Husayn Tabataba'i's *Nihayat al-Hikmah*

فهرست نویسی بر اساس جلد سوم: ۱۳۹۰.
۱. طباطبائی، محمد حسین. ۱۲۸۱ - ۱۳۶۰. نهایة الحکمه - نقد و تفسیر. ۲. فلسفه اسلامی. الف. طباطبائی، محمد حسین. ۱۲۸۱ - ۱۳۶۰. نهایة الحکمه. شرح. ب. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. مؤسسه بوستان کتاب. ج. عنوان. د. عنوان: شرح نهایة الحکمه. ه. عنوان. نهایة الحکمه. شرح.

۱۸۹ / ۱

BBR ۱۳۹۲ / ۹۰۳ د ۹

د ش / ن ۳۷۹ ط

۱۳۹۰

شماره کتاب شناسی ملی: ۷۹۹۶۴۸۱

فروع حکمت

ترجمہ و شرح نہایۃ الحکمہ علامہ سید محمد حسین طباطبائی

جلد سوم

محسن دھقانی

بوستانِ حکمت
۱۳۹۰

www.ketab.ir

فروغ حکمت / جلد سوم

ترجمہ و شرح نہایۃ الحکمہ علامہ سید محمد حسین طباطبائی

● نویسنده: محسن دهقانی

● ناشر: مؤسسه بوستان کتاب

(مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)

● لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چایخانہ مؤسسہ بوستان کتاب

● نوبت چاپ: دوم (اول این ناشر) / ۱۳۹۰ ● شمارگان: ۹۰۰ ● بها: ۱۲۰۰۰ تومان

تمامی حقوق © محفوظ است

printed in the Islamic Republic of Iran

❖ دفتر مرکزی: قم؛ خ شهیدا (صفائی)، ص پ ۹۱۷ / ۳۷۱۵۵، تلفن: ۷-۷۷۴۲۱۵۵، فکس: ۷۷۴۲۱۵۴، تلفن پخش: ۷۷۴۳۲۶

❖ فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهدا (عرضه ۲۰۰۰ عنوان کتاب با همکاری ۱۷۰ ناشر)

❖ فروشگاه شماره ۲: تهران، میدان فلسطین، خ طوس، کوچه تبریز، پلاک ۳۰، تلفن: ۸۸۹۵۶۹۲۱ - ۰۹۳۹۵۹۹۲۰۸۹

❖ فروشگاه شماره ۳: مشهد، چهارراه خسروی، مجتمع پاس، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان رضوی، تلفن: ۲۲۳۳۶۷۷

❖ فروشگاه شماره ۴۰: اصفهان، چهار راه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه اصفهان، تلفن: ۲۲۴۰۳۷۰

❖ فروشگاه شماره ۵: اصفهان، میدان انقلاب، جنب سینما ساحل، تلفن: ۲۲۲۱۷۱۲

* فروشگاه شماره ۶ (ویژه جوانان): قم، ابتدای خیابان شهدا، تلفن ۷۸۳۷۱۰۲

❖ بخش پکتا (بخش کتب اسلامی و انسانی)، تهران، خ حافظ، نرسیده به چهار راه کالج، نبش کوچه بامشاد، تلفن: ۸۹۴۰۳۰۳

کتابخانه: **کتابخانه مرکزی و اسناد خطی و نادر** - **کتابخانه مرکزی و اسناد خطی و نادر** - **کتابخانه مرکزی و اسناد خطی و نادر**

پست الکترونیک مؤسسه: E-mail: info@bustaneketab.com

جدیدترین آثار مؤسسه و آشنایی بیشتر با آن در وب سایت: <http://www.bustaneketab.com>

با قدردانی از همکاری‌هایی که در تولید این اثر نقش داشته‌اند:

• **اعضای شورای بررسی آثار** : دبیر شورای کتاب: جواد آهنگر • **ویراستار**: ابوالفضل طریقه‌دار • **نماینده‌ساز**: حسین محمدی • **چکیده عربی**: سهیله خانگی • **چکیده انگلیسی**: مریم خانگی • **بیا**: مصطفی محققوفی • **مسئول واحد حروف‌نگاری** و **صفحه‌آرا**: احمد مؤتمنی • **اصلاحات حروف‌نگاری**: احمد رضائی و حسین محمدی • **کارشناس و کنترل نمونه‌خوانی**: محمدجواد مصطفوی • **نمونه‌خوانی**: مرتضی عراقی، ابوالحسن مسبینیزاد و علی میری • **بازخوانی نهایی متن**: بیژن سهرابی • **تفکرات و کنترل آماده‌سازی**: یمن قربانی • **کنترل متن صفحه‌آرا**: سیدرضا موسوی‌منش • **کارشناس طراحی و گرافیک**: مسعود نجابتی • **طراح جلد**: حسین میرزایی • **مدیر تولید**: عبدالهادی اشرفی • **اداره آماده‌سازی**: حمید رضا تیموری • **اداره چاپخانه** و **سایر همکاران** الیوتگرافی، چاپ و طراحی.

رئيس مؤسسه
اسماعيل اسماعيلي

فهرست مطالب

مرحله یازدهم: عقل، عاقل، معقول

۱۹	الفصل الأول: فی تعریف العلم وانقسامه الأولی و بعض خواصه
۱۹	تعریف و تقسیم علم، خواص آن، و دلیل نخست بر علم حضوری
۲۳	دلیل دوم بر علم حضوری
۲۵	دلیل نخست بر تجرّد صُور علمی
۲۶	دلیل دوم بر تجرّد صُور علمی
۲۸	سه اشکال بر تجرّد صُور علمی
۳۱	پاسخ به اشکالات فوق
۳۳	جنبش های ملکولی مغز به هنگام فراگیری، دلیل بر مادی بودن صُور علمی نیستند
۳۵	چگونگی پیدایش علم حصولی
۴۲	تعریف علم
۴۶	الفصل الثانی: فی إتحاد العالم بالمعلوم، و هو المعلنون عنه بإتحاد العاقل بالمعقول
۴۶	اتحاد عاقل و معقول
۴۹	اشکال بر استدلال اتحاد عالم با معلوم
۵۱	دو اشکال دیگر بر اتحاد:

- ۵۱ یکی در مورد علم حضوری و دیگری در مورد علم فرشتگان
- ۵۳ پاسخ اشکالِ نخست
- ۵۵ پاسخ اشکالِ دوم در مورد علم حضوری
- ۵۸ پاسخ به اشکال در علم حضوری در جایی که معلول، عالم و علت معلوم باشد
- ۶۰ پاسخ به اشکال در علم حضوری در جایی که عالم و معلوم معلول علتِ ثالثه باشند
- ۶۱ پاسخ به اشکال در علم حضوری در جایی که عالم و معلوم یک چیز باشند
- ۶۲ پاسخ به اشکالِ سوم در خصوص اتحاد وجودی مجردات با یکدیگر
- ۶۴ الفصل الثالث: في انقسام العلم الحصولي الى كلي و جزئي و ما يتصل به
- ۶۴ تقسیم علم حصولی به کلی و جزئی و اتصال علم جزئی با خارج
- ۶۶ اتصال صُور حسی با خارج برای حصول استعداد نفس است
- ۶۶ تا صُور در آن تحقق یابد
- ۶۹ هر مفهوم با مصداق خویش پیوند وثیق دارد
- ۷۱ دو اشکال بر منتهی شدن علوم حصولی به حس ظاهر و خارج
- ۷۳ پاسخ به اشکال اتصال مفهوم با خارج
- ۷۶ وجود از حیث تجرّد و عدم آن به سه عالم کلی تقسیم می شود
- ۸۱ الفصل الرابع: ينقسم العلم الحصولي الى كلي و جزئي بمعنى آخر
- ۸۱ تقسیم علم حصولی به کلی و جزئی به معنای ثابت و متغیر
- ۸۴ اشکال بر تغیر علم و جواب آن
- ۸۷ تقسیم علم به کلی و جزئی به معنای دوم در علم حضوری نیز جریان دارد
- ۹۰ الفصل الخامس: في أنواع التعقل
- ۹۰ تقسیم عقل به اعتبار انحاء وجود معقولات
- ۹۲ ارجاع علم حصولی به حضوری
- ۹۶ الفصل السادس: في مراتب العقل

۹۶	مراتب چهارگانه عقل
۱۰۱	الفصل السابع: في مُفَيض هذه الصور العلمية
۱۰۱	مُفَيض صُور علمی، یک فرشته مجرد است
۱۰۴	اشکال به استنادِ جمیع صُور علمی به یک عقل
۱۰۶	اشراقیون و اثبات عقول عَرَضی
۱۱۰	الفصل الثامن: ينقسم العلم الحسولي إلى تصور و تصديق
۱۱۰	تعریف تصور و تصدیق
۱۱۱	اجزای قضیه چندتاست؟
۱۱۶	نظر مؤلف درباره نفی جزئیت نسبت حکمیّه در قضایا
۱۱۷	حُکم، فعل نفس است
۱۱۸	حُکم از سنخ تصور نیست
۱۲۱	الفصل التاسع: ينقسم العلم الحسولي إلى بدیهی و نظری
۱۲۱	تقسیم علم به بدیهی و نظری و تعریف آن
۱۲۲	اقسام قضایای بدیهی و نقش قضیه امتناع اجتماع نقیضین
۱۲۲	و ارتفاع آن در معارف بشر
۱۲۶	تفریع سه نکته
۱۲۷	سوفسطی چه می‌گوید؟
۱۲۹	دسته اول و دوم از سوفیست‌ها و طریق معالجه آنان
۱۳۲	طریق معالجه دسته سوم از سوفیست‌ها
۱۳۳	دسته چهارم و پنجم از سوفیست‌ها
۱۳۴	پاسخ دسته چهارم و پنجم از سوفیست‌ها
۱۳۶	دسته ششم از سوفسطایی‌ها
۱۳۸	نظریه دسته ششم از سوفیست‌ها

- نسبیت علم، نظریہ دستہ ہفتم از سوفسطایی‌ها و نقد نظریہ آقای سروش..... ۱۳۹
- در علوم عملی، نسبیت راہ دارد..... ۱۴۳
- الفصل العاشر: ینقسم العلم الحسولی إلى حقیقی و اعتباری..... ۱۴۶
- تعریف مفهوم اعتباری و حقیقی..... ۱۴۶
- نحوۂ انتزاع مفاهیم از مصادیق ذہنی..... ۱۴۹
- نحوۂ انتزاع مفهوم وجود از حکم نفس..... ۱۵۰
- نحوۂ انتزاع مفهوم عدم از حکم سلبی..... ۱۵۳
- بیان سه نکته تکمیلی..... ۱۵۵
- معانی مختلف اعتباری..... ۱۵۸
- بر معانی اعتباری حد و برهان اقامہ نمی‌شود..... ۱۶۰
- الفصل الحادی عشر: فی العلم الحسوری و الله لا یختص بعلم الشیء بنفسه..... ۱۶۶
- مصادیق علم حضوری چیست؟..... ۱۶۶
- الفصل الثانی عشر: کل مجزؤ فإِنَّه عقل و عاقل و معقول..... ۱۷۰
- هر مجردی علم و عالم و معلوم است..... ۱۷۰
- اشکالی در مورد ادراک نفس، نسبت به تمام حقایق علمی و جواب به آن..... ۱۷۴
- أعراض، عالم به خویش نیستند..... ۱۷۶
- الفصل الثالث عشر: فی أن العلم بذی السبب لا یحصل إلا من طریق العلم بسببه و ما یَتصل بذلك السبب..... ۱۷۸
- علم به ذی سبب (معلول) جز از طریق علم به سبب آن (علت) حاصل نمی‌شود..... ۱۷۸
- قاعده مورد بحث متکفل علم به ذات معلول و علت است نه وصف علیت و معلولیت..... ۱۸۵
- اشکال نقضی بر قاعده و جواب مؤلف به آن..... ۱۸۶
- فقط برهان لمی و قسم دوم از برهان إتی مفید یقین هستند..... ۱۹۳
- الفصل الرابع عشر: فی أن العلوم لیست بذاتیة للنفس..... ۱۹۶

۱۹۶	علم و معرفت، ذاتی نفس نیست
۱۹۸	توجیهی از صدرالمتألهین برای ذاتی بودن علوم برای نفس و جواب آن
۲۰۰	توجیهی از صدرالمتألهین برای نظریه افلاطون درباره قدمت نفس
۲۰۴	الفصل الخامس عشر: في انقسامات آخر للعلم
۲۰۴	علم از سنخ وجود است نه ماهیت
۲۰۵	تقسیم علم
۲۰۷	تقسیم دیگری برای علم
۲۱۰	علم دارای مراتب تشکیکی است

مرحله دوازدهم: مباحثی مربوط به واجب تعالی

۲۱۷	الفصل الأول: في إثبات الوجود الواجب
۲۱۷	برهان صدیقین یا اثبات وجود خدا با استمداد از نفس وجود
۲۱۸	تقریر نخست از برهان صدیقین
۲۲۲	برهان صدیقین بر اساس تقریری قریب به تقریر قبل از حکیم سبزواری؛
۲۲۲	در حواشی اسفار
۲۲۵	برهان صدیقین بر اساس تقریر صدرالمتألهین
۲۳۰	الفصل الثاني: في بعض آخر مما أقيم على وجود الواجب تعالى من البراهين
۲۳۰	برهان سینوی، برهانی دیگر بر اثبات واجب
۲۳۲	اعتراض بر برهان فوق مبنی بر این که برهان اثنی مفید یقین نیست
۲۳۶	اقتضای برهان فوق، سلوک از یک ملازم به ملازم دیگر است
۲۳۸	برهان طبیعیتون بر اثبات واجب از طریق حرکت
۲۴۱	برهان دیگر طبیعیتون بر اثبات واجب تعالی از طریق نفس انسانی
۲۴۵	برهان متکلمان بر اثبات واجب تعالی از طریق حدوث

- الفصل الثالث: فی أن الواجب لذاته لا مهمیة له..... ۲۵۱
- برهان نخست، بر فقدان ماهیت برای واجب تعالی..... ۲۵۱
- اشکال بر دلیل نخست و جواب آن..... ۲۵۳
- دلیل دوم بر عدم ماهیت برای واجب تعالی..... ۲۵۶
- الفصل الرابع: فی أن الواجب تعالی بسیط غیر مرکب من أجزاء خارجیة و لا ذهنیة..... ۲۶۳
- دلیل نخست بر بساطت واجب تعالی..... ۲۶۳
- برهان دوم بر بساطت واجب تعالی..... ۲۶۵
- برهان سوم بر بساطت واجب تعالی..... ۲۶۶
- برهان بر نفی اجزای مقداری از واجب تعالی..... ۲۶۸
- ترکیب از سلب و ایجاب از حریم ذات الهی منتفی است..... ۲۶۹
- اشکال بر نفی ترکیب از واجب تعالی و جواب آن..... ۲۷۱
- اشکال بر مطالب فوق که لازمه آن حوازل حمل بین واجب و ممکن می باشد و جواب آن..... ۲۷۲
- الفصل الخامس: فی توحید الواجب لذاته و أنه لا شریک له فی وجوب الوجود..... ۲۷۷
- برهان نخست بر یگانگی واجب تعالی..... ۲۷۷
- برهان دوم بر یگانگی واجب تعالی..... ۲۷۹
- ایراد شبهه این کمونه بر برهان دوم..... ۲۸۰
- برهان سوم بر یگانگی واجب تعالی..... ۲۸۴
- برهان چهارم بر یگانگی واجب تعالی از فارابی..... ۲۸۶
- الفصل السادس: فی توحید الواجب لذاته فی ربوبیته و أنه لا رب سواه..... ۲۸۹
- دلیل اول در حصر ربوبیت در واجب تعالی..... ۲۸۹
- دلیل دوم در حصر ربوبیت در واجب تعالی..... ۲۹۲
- اشکال به این که چه مانعی دارد چند پروردگار تبانی بر نظام واحد کرده باشند؟..... ۲۹۵

اشکال بر این که چه مانعی دارد که ساختار جهان بر اساس علم ذاتی.....	۲۹۷
دو یا چند پروردگار باشد.....	۲۹۷
الفصل السابع: فی أن الواجب بالذات لا یشارک له فی شیء من المفاهیم من حیث المصداق.....	۳۰۰
دلیل نخست بر عدم مشارکت واجب با غیر خود در هیچ مفهومی از حیث مصداق.....	۳۰۰
دلیل دوم: مفهوم مشترک یا ماهیت است یا چیزی که به ماهیت باز می گردد و ماهیت یا لوازم آن در حریم ذات واجب تعالی راه ندارد.....	۳۰۲
نظریه مشترک لفظی بودن صفات واجب تعالی از باب خطای مفهوم با مصداق است.....	۳۰۴
الفصل الثامن: فی صفات الواجب بالذات علی وجه کلی وانقسامها.....	۳۰۸
تقسیم کلی صفات واجب تعالی به ثبوتی و سلبی و حقیقیه محضه.....	۳۰۸
و ذات اضافه و صفات اضافه.....	۳۰۸
الفصل التاسع: فی الصفات الذاتیة و أنها عین الذات المتعالیة.....	۳۱۳
صفات ذاتی واجب تعالی عین ذات او می باشند.....	۳۱۳
نظریه صحیح عینیت صفات با ذات است.....	۳۱۸
اشکال بر نظریه کسانی که می گویند علت ایجاد عالم اراده واجب تعالی است نه ذات او.....	۳۲۲
اشکالات وارد بر نظریه اشاعره در باب زیادت صفات بر ذات.....	۳۲۴
ردّ نظریه کرامیه مبنی بر زاید بودن صفات بر ذات و حادث بودن آن.....	۳۲۶
ردّ نظریه معتزله مبنی بر نیابت ذات از صفات و ردّ نظریه پنجم.....	۳۲۷
ردّ نظریه ششم: مترادف دانستن صفات از باب اشتباه مفهوم با مصداق است.....	۳۲۹
الفصل العاشر: فی الصفات الفعلیة و أنها زائدة علی الذات.....	۳۳۱
درباره صفات فعلی و این که آنها زائد بر ذات هستند.....	۳۳۱
صفات اضافه به ملاک اصل و اساس خود در ذات واجب، بر او اطلاق حقیقی دارند.....	۳۳۵
الفصل الحادی عشر: فی علمه تعالی.....	۳۳۹

- تقریر علم واجب تعالی به ذات خود و به ما سوا ۳۳۹
- اشاره به پنج مطلب در باب علم باری تعالی ۳۴۲
- نظریه نخست: علم واجب به ذات خود و نفی علم از ما سوا قبل از خلقت ۳۴۵
- نقد نظریه افلاطون در مورد علم واجب تعالی ۳۴۷
- نظریه سوم از قرقوریوس مبنی بر اتحاد علم واجب با معلوم ۳۴۸
- نظریه چهارم: علم تفصیلی واجب در مرتبه موجودات خارجی است ۳۴۹
- و در مرتبه ذات، علم اجمالی به آنها دارد ۳۴۹
- نظریه منسوب به ملطی ۳۵۱
- نظریه ششم: ذات واجب علم تفصیلی به معلول اول و علم اجمالی به غیر آن دارد ۳۵۲
- نظریه هفتم: علم تفصیلی واجب به اشیاء پس از ایجاد آنها به نحو علم حصولی حاصل می شود ۳۵۳
- نظریه مشائیان مبنی بر وجود علم حصولی تفصیلی قبل از ایجاد اشیاء ۳۵۴
- نظریه معتزله مبنی بر این که ماهیات، ملاک علم تفصیلی واجب تعالی هستند ۳۵۹
- نظریه صوفیه: اعیان ثابته همان علم تفصیلی واجب تعالی هستند ۳۶۰
- الفصل الثانی عشر: فی العنایة و القضاء و القَدَر ۳۶۵
- مراتب علم واجب تعالی: نخست، علم عنایی او ۳۶۵
- بیان قضاء ذاتی و فعلی ۳۶۶
- ملاک ضعف رأی مشهور و رأی صدر المتألهین در تفسیر قضاء الهی ۳۶۹
- قَدَر چیست؟ ۳۷۲
- ذکر مثالی برای حدودی که فعل انسان را احاطه کرده است ۳۷۴
- آیا تقدیر صفات و آثار با اختیاری بودن افعال منافات دارد؟ ۳۷۷
- آیا بحث قَدَر شامل ماهیات امکانی هم می گردد؟ ۳۷۸
- غرض از انعقاد بحث قدر چیست؟ ۳۸۰

الفصل الثالث عشر: في قدرته تعالى	۳۸۳
اجزای لازم در مفهوم قدرت و دلیل نخست بر قدرت واجب تعالی	۳۸۳
مبادی تحقق فاعلیت	۳۸۶
تعریف قدرت واجب تعالی	۳۸۸
اشکال بر خالی بودن ذات واجب از اراده، و جواب آن	۳۸۹
توجیه ناپسندی برای ارجاع اراده به علم و جواب آن	۳۹۰
اشکال به این که چگونه می توان اراده را از مقام فعل، در حالی که کیف نفسانی نیست، انتزاع کرد و جواب آن	۳۹۵
الفصل الرابع عشر: في أن الواجب تعالى مبدأ لكل ممكن موجود و هو المبحث المعنون عنه بشمول إرادته للأفعال	۴۰۲
برهان نخست بر توحید افعالی	۴۰۲
معتزله و نظریه تفویض	۴۱۲
پاسخ به این اشکال که توحید افعالی با اختیاری بودن فعل انسان منافات دارد	۴۱۵
پاسخ به اشکال عدم امکان نسبت فعل به واجب تعالی و تکلیف به امر و نهی انسان از طرف او	۴۱۷
در توحید افعالی نسبت شرور و قبیاح به پروردگار چگونه توجیه می پذیرد؟	۴۱۹
اشاعره و نظریه جبری بودن افعال انسان	۴۲۳
با انکار رابطه علیت راهی به اثبات واجب تعالی نخواهیم داشت	۴۲۶
پاسخ به انکار اختیار پس از وقوع اراده خداوند به فعل	۴۲۷
استدلالی دیگر برای جبر از طریق علم خداوند به معلوم و پاسخ آن	۴۲۸
استدلال بر جبری بودن افعال از طریق علم واجب تعالی استناد به قضای علمی او می باشد	۴۲۹
الفصل الخامس عشر: في حياته تعالى	۴۳۵

- ۴۳۵..... معنای حیات درباره انسان و واجب تعالی
- ۴۳۹..... الفصل السادس عشر: في الإرادة و الكلام
- ۴۳۹..... معنای اراده و کلام در واجب تعالی
- ۴۴۲..... بازگشت کلام به قدرت و پاسخ به یک شبهه در این مورد
- الفصل السابع عشر: في العناية الإلهية بخلقه و أن النظام الكوني في غاية ما يمكن من الخسن و الإتيان
- ۴۴۷.....
- ۴۴۷..... عنایت الهی به خلق خویش به چه معناست؟
- ۴۵۰..... عوالم سه گانه وجود امکانی و خصوصیات هر کدام
- ۴۵۵..... الفصل الثامن عشر: في الخير و الشر و دخول الشر في القضاء الإلهي
- ۴۵۵..... ۱. خیر چیست؟
- ۴۵۵..... ۲. دلیل بر این که شر، عدم ذات یا کمال ذات است
- ۴۵۸..... در قتل مظلوم، شر بالذات و شر بالعرض چیست؟
- ۴۵۹..... اشکال به این که درد یک امر وجودی است و آن شر می باشد و این ناقض ...
- ۴۵۹..... سخن حکماست که می گویند شر، یک امر عدمی است و جواب آن ...
- ۴۶۴..... در عالم مجزئات، شر وجود ندارد
- ۴۶۵..... ضرور، از لوازم وجودی اشیا مادی است
- ۴۶۹..... الفصل التاسع عشر: في ترتيب أفعاله و هو نظام الخلقة
- ۴۶۹..... تقسیم عالم امکان و فرق بین عالم عقلی و مثالی و مادی
- ۴۷۴..... ارزیابی مراتب کمال در عوالم سه گانه ممکنات
- ۴۷۸..... الفصل العشرون: في العالم العقلي و نظامه و كيفية حصول الكثرة فيه
- ۴۷۸..... صادر نخستین، ملازم نقص ذاتی و محدودیت های ماهوی است
- ۴۸۰..... کثرت افراد فقط در قلمرو مادیات یافت می شود
- ۴۸۳..... تقریر کثرت بر اساس عقول طولی مطابق نظریه مشائی ها

۴۸۷	نظریه عقول عَرَضِی یا رَبِّ الْأَنْوَاعِ از اشراقیون
۴۸۸	دلیل نخست بر عقول عَرَضِی از طریق عجایب موجود در انواع نباتی
۴۹۰	دلیل دوم بر عقول عَرَضِی از طرق عدم پاسخگویی اتفاق نسبت به امور دائمی یا اکثری
۴۹۲	دلیل سوم برای اثبات عقول عَرَضِی، قاعده امکان اشرف است
۵۰۱	استدلالی دیگر از صدر المتألهین بر قاعده امکان اشرف
۵۰۶	استدلال دیگری بر قاعده امکان اشرف
۵۰۸	استفاده دو مطلب از دو برهان فوق
۵۱۸	الفصل الحادی والعشرون: فی عالم المثال
۵۱۸	عالم مثال، برزخی بین عالم عقل و ماده
۵۲۵	الفصل الثانی والعشرون: فی العالم المادی
۵۲۵	احکام عالم ماده، تمایز آن، از دو عالم عقل و مثال
۵۳۶	الفصل الثالث والعشرون: فی حدوث العالم
۵۳۶	حدوث ذاتی، دهری و بالحق
۵۳۹	حرکت جوهری عالم ماده و تقسیم آن به اجزاء و حدود بی نهایت
۵۴۴	متکلمان و نظریه حدوث زمانی عالم و اشکالات وارد بر آنان
۵۵۰	الفصل الرابع والعشرون: فی دوام الفيض
۵۵۰	فیض الهی پایان ندارد اما این به معنای دوام عالم طبیعت نیست
۵۵۷	نمایه
۵۵۹	آیات
۵۶۰	روایات
۵۶۱	اعلام
۵۶۷	اصطلاحات و موضوعات